

Paweł Włoczewski Wiedza o społeczeństwie zakres rozszerzony Wymagania na poszczególne oceny
Plan wynikowy z wiedzy o społeczeństwie do programu nauczania *W centrum uwagi* dla zakresu rozszerzonego

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
PRAWO						
Prawo i systemy prawne	<ul style="list-style-type: none"> • normy prawa i ich charakter • norma prawna a przepis prawny • koncepcje budowy normy prawnej • źródła norm prawnych • system prawa stanowionego • prawo stanowione a naturalne • system prawa precedensowego • prawo zwyczajowe • prawo międzynarodowe • prawo krajowe i miejscowe • prawo publiczne i 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, hipoteza, dyspozycja, sankcja • omawia cechy charakterystyczne normy prawnej • omawia budowę normy prawnej według struktury trójelementowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo pozytywne (stanowione), prawo zwyczajowe, prawo precedensowe, prawo religijne, prawo międzynarodowe, prawo krajowe, gałąź prawa, prawo miejscowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne, prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: norma sankcjonowana, norma sankcjonująca, system prawa, prawo naturalne, precedens, zwyczaj, prawo karne materialne, prawo karne formalne • omawia budowę normy prawnej według koncepcji norm sprzężonych • wskazuje różnice między materialnymi a formalnymi źródłami prawa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: normy generalno-abstrakcyjne, normy konkretno-indywidualne • porównuje różne koncepcje budowy normy prawnej • przedstawia charakter sankcji w normie prawnej • wyjaśnia, na czym polega cywilnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • tłumaczy, na czym polega administracyjnopra 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega zjawisko inflacji prawa i ocenia jego konsekwencje w życiu społecznym i dla obywateli

	<p>prywatne</p> <ul style="list-style-type: none"> • prawo materialne i formalne • prawo cywilne • prawo karne • prawo administracyjne • hierarchiczność systemu prawnego • zasada spójności systemu prawnego • zasada zupełności systemu prawnego 		<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje system prawa stanowionego • opisuje cechy charakterystyczne prawa precedensowego i prawa zwyczajowego • wymienia cechy prawa krajowego i miejscowego • charakteryzuje prawo prywatne i publiczne • przedstawia cechy i zasady prawa cywilnego oraz prawa karnego • charakteryzuje prawo administracyjne • omawia zasadę zupełności systemu prawnego • wyjaśnia, na czym polega hierarchiczność systemu prawnego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy różniące prawo międzynarodowe od innych rodzajów prawa • opisuje różnice między prawem materialnym i formalnym oraz między prawem prywatnym i publicznym • porównuje prawo stanowione z prawem naturalnym • charakteryzuje rodzaje prawa karnego 	<p>wna metoda regulacji stosunku prawnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia rodzaje niezgodności w systemie prawnym i sposoby ich usuwania • wyjaśnia dylematy związane z występowaniem zależności między prawem krajowym i międzynarodowym 	
Rzeczpospolita Polska jako państwo prawa	<ul style="list-style-type: none"> • źródła prawa w Polsce • konstytucja • ustawy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, ustawa, rozporządzenie, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: rozporządzenie z mocą ustawy, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: przepisy wykonawcze, przepisy 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje stosunki między prawem unijnym a prawem krajowym 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy III RP jest państwem prawa • ocenia, czy

	<ul style="list-style-type: none"> • umowy międzynarodowe • ratyfikacja • prawo unijne • rozporządzenia • akty prawa wewnętrznego • akty prawa miejscowego • praworządność • państwo prawa • instytucje strzegące praworządności w Polsce • gwarancje państwa prawnego • niezawisłość sędziowska i niezależność sądów • sędziowie • ławnicy • gałęzie prawa i kodeksy w Polsce • kodeks prawa cywilnego • kodeks prawa pracy • kodeksy prawa karnego • prawo administracyjne 	<p>praworządność, Trybunał Konstytucyjny, Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, sędzia, ławnik, kodeks</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy charakterystyczne <i>Konstytucji RP</i> • określa, które instytucje strzegą praworządności w Polsce • wymienia gałęzie prawa i kodeksy obowiązujące w Polsce 	<p>ratyfikacja, dyrektywa, statut, apelacja, kasacja, dwuinstancyjność postępowania sądowego, skarga konstytucyjna, niezawisłość sędziowska, niezależność sądów, immunitet sędziowski</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje źródła prawa w Polsce • omawia znaczenie uchwał i rozporządzeń w hierarchii aktów prawnych • przedstawia cechy charakterystyczne aktów prawa wewnętrznego i aktów prawa miejscowego • omawia zasady państwa prawa • wymienia środki odwoławcze od wyroków sądów oraz instrumenty chroniące wolności i 	<p>porządkowe, rozporządzenie unijne, decyzja, zalecenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie cechy konstytucji decydują o jej szczególnej formie • opisuje kategorie ratyfikowanych umów międzynarodowych • charakteryzuje rodzaje aktów prawnych stanowiących przez organy UE • omawia rodzaje aktów prawa miejscowego • przedstawia warunki wystąpienia praworządności formalnej i materialnej • wymienia i charakteryzuje gwarancje państwa prawnego • omawia gwarancje umożliwiające przestrzeganie zasady niezawisłości 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia standardy państwa prawa obowiązujące w relacjach państwa z obywatelem • wyjaśnia, jakie czynniki mogą mieć wpływ na negatywne postrzeganie stanu prawa w państwie przez obywateli 	<p>państwo polskie jest państwem praworządnym</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy w Polsce są respektowane standardy państwa prawa w relacjach państwa z obywatelem • ocenia rolę ławników w polskim systemie sprawiedliwości
--	--	---	--	--	--	--

			<p>prawa obywatelskie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości sędziowskiej • tłumaczy, na czym polega zasada niezależności sądów i jak jest realizowana w praktyce • przedstawia rolę i zadania ławników • charakteryzuje kodeksy prawa obowiązujące w Polsce 	<p>sędziowskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje prawa i odpowiedzialność sędziów w Polsce • określa warunki, które musi spełnić kandydat na ławnika • wyjaśnia różnice między sędzią a ławnikiem 		
<p>Prawo cywilne i rodzinne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • cechy prawa cywilnego • osoba fizyczna a osoba prawna • zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych • odpowiedzialność cywilna • postępowanie cywilne • orzeczenia sądowe • środki odwoławcze • małżeństwo jako instytucja prawna • warunki zawarcia małżeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: powód, pozwany, małżeństwo • opisuje podstawowe zasady prawa cywilnego • wyjaśnia, dlaczego małżeństwo jest instytucją prawną • omawia prawa i obowiązki rodziców • przedstawia prawa i obowiązki dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna, rozwód, separacja, konkubinat • przedstawia podział prawa cywilnego • określa warunki wystąpienia pełnej i ograniczonej zdolności do 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: apelacja, skarga kasacyjna, zażalenie, orzeczenie sądowe • opisuje cechy prawa cywilnego • przedstawia różnice między osobą fizyczną a osobą prawną • omawia konsekwencje posiadania zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i przejawy kryzysu małżeństwa we współczesnym społeczeństwie • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia obywateli z działalności sądów 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, czy społeczne przyzwolenie na kary cielesne wobec dzieci jest słuszne i zgodne z prawem

	<ul style="list-style-type: none"> • skutki zawarcia małżeństwa • ustanie małżeństwa i separacja • władza rodzicielska • prawa i obowiązki dzieci 		<p>czynności prawnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje odpowiedzialności cywilnej i ich cechy charakterystyczne • podaje warunki zawarcia małżeństwa i jego skutki prawne • wyjaśnia, w jakich sytuacjach następuje unieważnienie małżeństwa lub dochodzi do separacji • tłumaczy, na czym polega władza rodzicielska 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zasady postępowania cywilnego • omawia rodzaje postępowań przed sądami cywilnymi • przedstawia cechy orzeczeń sądowych • wymienia cechy charakterystyczne środków odwoławczych w procesach cywilnych • omawia rodzaje małżeństw • wyjaśnia różnice między małżeństwem a konkubinatem 		
Prawo karne	<ul style="list-style-type: none"> • podstawowe pojęcia prawa karnego • odpowiedzialność karna • uczestnicy powstania karnego • organy procesowe postępowania karnego • strony procesowe • przedstawiciele procesowi • naczelne zasady 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, zbrodnia, występki • omawia zasady odpowiedzialności karnej • wymienia kary i środki karne przewidziane w polskim prawie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: czyn zabroniony, prokurator, oskarżyciel, oskarżony, podejrzany, skazany, obrońca, pełnomocnik, apelacja, świadek • tłumaczy różnice między przestępstwem a wykroczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: wina umyślna, wina nieumyślna, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, kasacja zwyczajna, kasacja nadzwyczajna, świadek incognito, świadek koronny 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: kontratyp, dewolutywność, suspensywność • przedstawia cele postępowania przygotowawczego i czynności w nim podejmowane • omawia przebieg postępowania głównego w procesie karnym 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia rolę oskarżycieli posiłkowych w procesie karnym

	<p>postępowania karnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • rodzaje czynności procesowych • postępowanie przygotowawcze • postępowanie główne • postępowanie odwoławcze – apelacja • kasacja • przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego i prywatnego • oskarżyciel posiłkowy • prawa przysługujące ofierze • prawa oskarżonego • prawa świadka 		<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje przestępstw • charakteryzuje zasady prawa karnego i postępowania karnego • wymienia uczestników postępowania karnego • omawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkom 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcje i zadania organów procesowych oraz stron procesowych w postępowaniu karnym • przedstawia rolę przedstawicieli procesowych w procesie karnym • wymienia rodzaje czynności procesowych • omawia rodzaje kasacji i ich skutki prawne • opisuje rolę i zadania oskarżyciela posiłkowego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje postępowanie odwoławcze, warunki apelacji i jej konsekwencje • wyjaśnia różnice między przestępstwami ściganymi z oskarżenia publicznego i prywatnego • formułuje stanowisko w sporze o to, co jest ważniejsze w zapobieganiu przestępczości: surowość czy nieuchronność kary 	
Prawo administracyjne	<ul style="list-style-type: none"> • cechy prawa administracyjnego • akt administracyjny i inne dokumenty • struktura administracji publicznej • podział aktów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: akt administracyjny • przedstawia cechy charakterystyczne aktów administracyjnych • wymienia kryteria ważności aktu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: decyzja, postanowienie, odwołanie, zażalenie, skarga • omawia normy postępowania administracyjnego • opisuje strukturę 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: biegły, skarga kasacyjna • wymienia kryteria stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej • przedstawia strukturę i zadania 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zadania poszczególnych izb NSA • wyjaśnia, jakie czynniki ograniczają możliwość skutecznego załatwienia spraw z zakresu prawa 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jakie znaczenie i skuteczność ma możliwość odwoływania się od decyzji administracyjnych

	<p>administracyjnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • kryteria ważności aktu administracyjnego • sądownictwo administracyjne w Polsce • typy postępowania administracyjnego • uczestnicy postępowania administracyjnego • przebieg postępowania administracyjnego • decyzje i postanowienia • odwołanie • zażalenie • skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego • skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego 	administracyjnego	<p>administracji publicznej i sądownictwa administracyjnego w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rodzaje aktów administracyjnych • przedstawia przebieg postępowania administracyjnego • opisuje uwarunkowania uchylecia lub zmiany decyzji 	<p>NSA</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia rodzaje postępowania administracyjnego • przedstawia rolę i zadania uczestników postępowania administracyjnego • wyjaśnia różnice między decyzją a postanowieniem • tłumaczy różnice między odwołaniem a zażaleniem • omawia zasady wnoszenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego • przedstawia zasady wnoszenia skargi kasacyjnej do NSA 	administracyjnego	
Obywatel wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc prawna • pozew w sprawie cywilnej • nieprocesowy tryb spraw cywilnych • formułowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, konsument 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zakres i zasady udzielania pomocy prawnej • omawia obowiązki podmiotów świadczących 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady sporządzania pozwu w sprawie cywilnej • wymienia dodatkowe elementy pozwu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia czynniki, które sprzyjają rozwojowi świadomości prawnej obywateli i ją ograniczają 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia świadomość społeczną obywateli

	<p>zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie odwołania od decyzji administracyjnej • prawa konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podmioty uprawnione do świadczenia pomocy prawnej 	<p>pomoc prawną</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia obligatoryjne elementy pozwu • wypełnia wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • wypełnia wzór odwołania od decyzji administracyjnej • podaje prawa konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega nieprocesowy tryb spraw cywilnych • przedstawia zasady składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • omawia zasady sporządzania odwołania od decyzji administracyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia społeczne skutki niskiego poziomu wiedzy prawnej obywateli 	
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						
<p>Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcie stosunków międzynarodowych • podmioty stosunków międzynarodowych • specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • międzynarodowe prawo publiczne • społeczność międzynarodowa • ład (porządek) międzynarodowy • typy ładu międzynarodowego • stosunki międzynarodowe w 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: mocarstwo • określa podmioty stosunków międzynarodowych • wymienia mocarstwa i organizacje międzynarodowe mające wpływ na sytuację międzynarodową w XX i XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: stosunki międzynarodowe, ład (porządek) międzynarodowy, globalna Północ, globalne Południe • przedstawia cechy charakterystyczne podmiotów prawa międzynarodowego • omawia zasady prawa międzynarodowego • charakteryzuje ład międzynarodowy • określa cechy współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: podmiot prawa międzynarodowego, ład westfalski, porządek wiedeński, ład wersalski, ład jałtański (zimnowojenny), ład postzimnowojenny, dekolonizacja • opisuje podmioty stosunków międzynarodowych będące i niebędące podmiotami prawa międzynarodowego • charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia źródła międzynarodowego prawa publicznego • omawia rozwój stosunków międzynarodowych w starożytności i średniowieczu • opisuje cechy charakterystyczne ładu westfalskiego, wiedeńskiego, wersalskiego, jałtańskiego, postzimnowojennego • charakteryzuje procesy wywierające 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia zaangażowanie krajów Północy w pomoc krajom Południa • ocenia współczesny układ sił na świecie z punktu widzenia bezpieczeństwa międzynarodowego

	<p>perspektywie historycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • ład westfalski, wersalski, jałtański i postzimnowojenny • nowe osie podziału świata • bogata Północ i biedne Południe • przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • pomoc rozwojowa dla krajów Południa 		<p>układu sił na świecie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i opisuje kryteria podziału na globalną Północ i globalne Południe • omawia przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • przedstawia formy pomocy rozwojowej dla krajów Południa 	<p>specyficzne podmioty prawa międzynarodowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy społeczności międzynarodowej • omawia rodzaje ładu międzynarodowego • przedstawia współczesne podziały świata • określa różnice między globalną Północą a globalnym Południem 	<p>największy wpływ na obecny porządek międzynarodowy</p>	
<p>Globalizacja współczesnego świata</p>	<ul style="list-style-type: none"> • istota globalizacji • etapy globalizacji • wymiary globalizacji (gospodarczy, polityczny, komunikacyjny, ekologiczny, kulturowy) • skutki globalizacji • najważniejsi aktorzy globalizacji • Światowa Organizacja Handlu • Bank Światowy • Międzynarodowy Fundusz Walutowy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: globalizacja • omawia cechy charakterystyczne globalizacji • opisuje pozytywne i negatywne skutki globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: internacjonalizacja, społeczeństwo wielokulturowe, polityka zrównoważonego rozwoju, alterglobaliści • charakteryzuje proces globalizacji w wymiarze gospodarczym, politycznym, komunikacyjnym, ekologicznym i kulturowym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: regionalizacja polityczno-gospodarcza, makdonaldyzacja, antyglobaliści • wymienia i opisuje etapy globalizacji • przedstawia wymiary globalizacji • charakteryzuje rolę i znaczenie Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: tzw. efekt motyla • identyfikuje postacie: Anthony'ego Giddensa, Zygmunta Bauman, Josepha E. Stiglitz • wymienia aktorów globalizacji i określa ich znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia proces globalizacji we współczesnym świecie • ocenia, który z wymiarów globalizacji ma obecnie największe znaczenie • omawia i ocenia zjawiska związane z globalizacją • ocenia działalność Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego

	<ul style="list-style-type: none"> • korporacje międzynarodowe • organizacje pozarządowe i media • ruch alterglobalistyczny 		<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jaką rolę we współczesnym świecie odgrywają korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe i media • omawia cele i sposoby działania alterglobalistów 	Funduszu Walutowego we współczesnym świecie <ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice między alterglobalistami i antyglobalistami • określa przyczyny nieskuteczności działań zmierzających do zahamowania procesu globalizacji 		Funduszu Walutowego
Współczesne konflikty międzynarodowe	<ul style="list-style-type: none"> • definicja konfliktu międzynarodowego • przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • przyczyny konfliktów w XXI w. • współczesne konflikty zbrojne • podział konfliktów • terroryzm – największe zagrożenie współczesności • metody działań terrorystów • terroryzm polityczny i inne motywacje 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt międzynarodowy, wojna, terroryzm • wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest największym zagrożeniem współczesności • określa przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • wymienia metody rozwiązywania sporów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: geopolityka, konflikt zbrojny, cyberterroryzm, pacyfizm • charakteryzuje przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • omawia metody działań terrorystów i ich motywacje • tłumaczy, jakie jest znaczenie współpracy międzynarodowej dla zwalczania terroryzmu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: geoeconomia • identyfikuje postacie: Alberta Einsteina, Lwa Tołstoja, Mahatmy Gandhiego, Martina Luthera Kinga • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • omawia typologię współczesnych konfliktów • przedstawia rodzaje terroryzmu • charakteryzuje terroryzm polityczny 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje strategie walki z terroryzmem • podaje przykłady międzynarodowych reakcji na terroryzm • wyjaśnia, jakie znaczenie w współczesnym świecie ma Pokojowa Nagroda Nobla 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia skuteczność rozwiązywania konfliktów we współczesnym świecie • ocenia, czy walka z terroryzmem przynosi efekty

	<p>terrorystów</p> <ul style="list-style-type: none"> • strategię walki z terroryzmem i reakcje na terroryzm • pacyfizm • metody pokojowego rozstrzygnięcia sporów 		<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia działalność pacyfistów i pozarządowych organizacji pacyfistycznych • charakteryzuje dyplomatyczne i sądowe metody pokojowego rozstrzygnięcia sporów • wymienia czynniki, które decydują o tym, że większość konfliktów zbrojnych toczy się obecnie w rejonach świata zaliczanych do globalnego Południa 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia organizacje polityczne uznane za terrorystyczne • opisuje reakcje społeczności międzynarodowej na terroryzm • wymienia pozarządowe organizacje pacyfistyczne • wyjaśnia, dlaczego współczesne konflikty lokalne mają najczęściej charakter globalny • przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka podejmowane przez laureatów Pokojowej Nagrody Nobla 		
Organizacja Narodów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> • Liga Narodów • <i>Karta atlantycka i Deklaracja Narodów Zjednoczonych</i> • konferencja w San Francisco • cele i zasady działania ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: Organizacja Narodów Zjednoczonych • zna datę podpisania <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (26 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretariat, Międzynarodowy Trybunał 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Liga Narodów, Rada Powiernicza • zna daty powstania Ligi Narodów (1919 r.), podpisania <i>Karty</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty powstania UNICEF (1946 r.), UNESCO (1945 r.), UNHCR (1950 r.), FAO (1945 r.), ILO (1946 r.), IAEA (1957 r.), WHO (1948 r.), UNIDO 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i jej wpływ na sytuację międzynarodową w dwudziestoleciu międzywojennym • ocenia rolę i

	<ul style="list-style-type: none"> • organy ONZ – ich kompetencje i sposób działania • System Narodów Zjednoczonych • organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych • rola ONZ po II wojnie światowej • rola ONZ po zakończeniu zimnej wojny • kontrowersje wokół reformy ONZ 	<p>czerwca 1945 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia cele i zasady działania ONZ • wymienia organy ONZ 	<p>Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna, organizacje wyspecjalizowane</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna datę konferencji w San Francisco (kwiecień–czerwiec 1945 r.) • identyfikuje postać Ban Ki-Moona • charakteryzuje kompetencje Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • omawia skład Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa • wyjaśnia, co składa się na System Narodów Zjednoczonych • wymienia organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych 	<p><i>atlantyckiej</i> (1941 r.), podpisanie <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> (1942 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cele i działalność Ligi Narodów • omawia znaczenie <i>Karty atlantyckiej</i> i <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> dla powstania ONZ • przedstawia okoliczności powstania ONZ • opisuje sposób działania Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • przedstawia kompetencje i sposób działania Rady Gospodarczej i Społecznej • charakteryzuje zadania organizacji wyspecjalizowanych 	<p>(1966 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje udział Polski w pracach ONZ i organizacji wyspecjalizowanych • przedstawia okoliczności powstania Ligi Narodów • opisuje metody podejmowania decyzji w Zgromadzeniu Ogólnym, Radzie Bezpieczeństwa, Sekretariacie i Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości • wyjaśnia, czego dotyczą kontrowersje wokół reformy ONZ • tłumaczy, jaki wpływ ma ONZ na codzienne życie obywateli różnych państw 	<p>działalność ONZ we współczesnym świecie</p>
--	--	---	---	---	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę ONZ po II wojnie światowej i po zakończeniu zimnej wojny 	<p>Narodów Zjednoczonych</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje kierunki działalności ONZ zapisane w <i>Milenijnych Celach Rozwoju</i> • omawia cele i przejawy reformy ONZ 		
<p>Międzynarodowy system bezpieczeństwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwo międzynarodowe • operacje pokojowe ONZ • unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – struktura i działania • relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • współczesne zadania NATO • Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) • zna datę zawarcia <i>Traktatu północnoatlantyckiego</i> (1949 r.) • charakteryzuje cele i zadania NATO • omawia koncepcję bezpieczeństwa OBWE 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: operacja pokojowa, izolacjonizm, przymierze, koalicja, partnerstwo strategiczne, sojusz • zna datę powstania OBWE (1995 r.) • przedstawia cele i zadania operacji pokojowych ONZ • omawia warunki członkostwa w NATO • podaje przykłady i cele wybranych operacji NATO • charakteryzuje regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: trwała neutralność, neutralność tymczasowa, hegemonizm, polityka neutralności, bezpieczeństwo zbiorowe, bezpieczeństwo kooperatywne, wspólnota bezpieczeństwa • zna datę podpisania traktatu brukselskiego ustanawiającego Unię Zachodnioeuropejską (1948 r.) i lata obrad Konferencji Bezpieczeństwa i 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • opisuje unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • omawia argumenty odnoszące się krytycznie do operacji pokojowych prowadzonych obecnie na świecie • porównuje cele i metody działania NATO i OBWE 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia skuteczność działania światowych, europejskich i regionalnych systemów bezpieczeństwa i współpracy

	<ul style="list-style-type: none"> • koncepcje bezpieczeństwa OBWE • wybrane regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie 			<p>Współpracy w Europie (1973–1975 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje strategię interwencji pokojowych ONZ • przedstawia okoliczności powstania NATO • omawia proces poszerzania NATO • charakteryzuje strukturę NATO • przedstawia okoliczności powstania OBWE • określa zasięg oddziaływania OBWE i strukturę organizacji • wyjaśnia, na czym polega różnica między unilateralnymi a multilateralnymi strategiami zapewniania bezpieczeństwa 		
Integracja europejska po II wojnie światowej	<ul style="list-style-type: none"> • europejska jedność i różnorodność • idea zjednoczeniowa w 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Zachodnioeuropejska (UZ), Rada Europy, Konferencja 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Paneuropa, dwubiegunowy układ sił, Rada 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty ogłoszenia planu Marshalla (1947 r.), powołania EWO (1952 r.) i EWP 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie traktatów rzymskich dla integracji europejskiej • wydaje opinię na

	<p>historii Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> • łąd wiedeński • Paneuropa • droga ku współczesnej integracji i pierwsze plany zjednoczenia • plan Marshalla • koncepcje integracji • początek procesu integracji – powstanie EWWiS • fiasko EWO i EWP • pogłębienie integracji – EWG i Euratom • traktat z Maastricht • rozszerzenie UE • inne inicjatywy integracyjne 	<p>Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom),</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna daty powołania EWWiS (1951 r.), podpisania traktatów rzymskich (1957 r.) • wymienia przyczyny integracji europejskiej • omawia cele i zadania EWG i Euratomu 	<p>Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA)</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna daty powstania Rady Europy (1949 r.), obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.), pierwszych wyborów do Parlamentu Europejskiego (1979 r.), układu z Schengen (1985 r.), traktatu z Maastricht (1992 r.) • identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Jeana Monneta, Roberta Schumana, Paul-Henriego Spaaka, Alcide De Gasperiego, Konrada Adenauera • wskazuje na mapie etapy rozszerzania 	<p>Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), Europejska Wspólnota Obronna (EWO), Europejska Wspólnota Polityczna (EWP)</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna daty realizacji planu Marshalla (1948–1952 r.), powstania RWPG (1949 r.), planu Schumana (1950 r.), powstania EFTA (1960 r.), podpisania traktatu o fuzji (1965 r.), zawarcia traktatu amsterdamskiego (1997 r.), podpisania <i>Jednolitego aktu europejskiego</i> (1986 r.) • identyfikuje postacie: George’a Marshalla, Charles’a de Gaulle’a • wyjaśnia, z czego wynika europejska jedność i różnorodność • przedstawia przyczyny i 	<p>(1953 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie: Richarda Coudenhove-Kalergiego, Aristide’a Brianda • omawia ideę zjednoczeniową Europy na przestrzeni dziejów od starożytności do XIX w. • przedstawia okoliczności pojawienia się idei zjednoczeniowych na początku XX w. • charakteryzuje ideę Paneuropy i próby jej realizacji • opisuje ideę integracji Europy autorstwa Aristide’a Brianda • wyjaśnia, dlaczego idea zjednoczeniowe pojawiające się na początku XX w. nie zostały zrealizowane • omawia pierwsze plany zjednoczenia Europy po II wojnie światowej 	<p>temat roli UE we współczesnej Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia, jaki sposób przynależność do UE wpływa na rozwój państw członkowskich • ocenia wpływ członkostwa w UE na życie codzienne obywateli
--	---	--	--	--	--	--

			<p>wspólnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia etapy integracji europejskiej po II wojnie światowej • omawia cele i zadania EWWiS • wymienia ojców założycieli zjednoczonej Europy • opisuje etapy rozszerzania wspólnot • wyjaśnia cele unii gospodarczej, monetarnej i politycznej według traktatu z Maastricht • omawia strukturę UE opartą na trzech filarach • przedstawia cele i zadania Rady Europy • charakteryzuje cele i zadania KBWE 	<p>okoliczności integracji europejskiej po II wojnie światowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, jaki wpływ na integrację europejską miał plan Marshalla • porównuje koncepcje integracji europejskiej po II wojnie światowej • opisuje, na czym polegał plan Schumana • wyjaśnia, dlaczego EWO i EWP poniosły fiasko • przedstawia rolę ojców założycieli w procesie integracji europejskiej • wyjaśnia, na czym polegała idea <i>Europy ojczyzn</i> • charakteryzuje etapy gospodarczej i politycznej integracji Europy • omawia rolę traktatu z Maastricht dla integracji 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia stosunek opinii publicznej do postanowień traktatu z Maastricht • charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty występowania różnic w poziomie rozwoju gospodarczego między krajami członkowskimi UE 	
--	--	--	--	---	--	--

				<p>europejskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia relacje między Radą Europy a UE 		
<p>Jak funkcjonuje Unia Europejska?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • traktaty europejskie • zasady ustrojowe UE • Parlament Europejski • Rada Europejska • Rada UE • Komisja Europejska • Trybunał Sprawiedliwości UE • Trybunał Obrachunkowy UE • Europejski Bank Centralny • organy doradcze UE • Unia Gospodarcza i Walutowa • polityka regionalna (spójności) • proces legislacyjny w UE • budżet roczny UE 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Parlament Europejski, Rada Europejska, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE • określa zasady ustrojowe UE • wymienia instytucje Unii Europejskiej • podaje nazwy organów doradczych UE 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: zasada subsydiarności (pomocniczości), Rada UE, Trybunał Obrachunkowy UE, Europejski Bank Centralny, Unia Gospodarcza i Walutowa, polityka regionalna (spójności) • opisuje zasady ustrojowe UE • przedstawia kompetencje Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE, Trybunału Obrachunkowego UE oraz Europejskiego Banku Centralnego • omawia znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: traktat amsterdamski, traktat nicejski, traktat lizboński, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności • zna daty podpisania traktatu amsterdamskiego (1997 r.), traktatu nicejskiego (2001 r.), traktatu lizbońskiego (2007 r.) • wymienia najważniejsze postanowienia traktatów rewizyjnych • przedstawia skład i 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia charakter i znaczenie traktatów rewizyjnych • opisuje wpływ traktatów rewizyjnych na suwerenność państw członkowskich • przedstawia relacje między Komisją Europejską a innymi instytucjami UE • charakteryzuje sposób podejmowania decyzji w Radzie UE • wyjaśnia, jaką rolę w procesie legislacyjnym odgrywają Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada UE 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia praktyczne stosowanie zasady subsydiarności i solidarności w polityce UE • ocenia, czy system organów UE jest zorganizowany na zasadzie trójpodziału władzy

			<p>wprowadzenia wspólnej waluty</p> <ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia, na czym polega polityka regionalna UE• przedstawia strukturę dochodów i wydatków budżetowych UE	<p>funkcjonowanie Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE</p> <ul style="list-style-type: none">• określa zadania wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa• przedstawia skład Europejskiego Banku Centralnego• omawia skład i zadania organów doradczych UE• opisuje etapy powołania Unii Gospodarczej i Walutowej• przedstawia mechanizmy finansowania polityki regionalnej• charakteryzuje proces legislacyjny w UE• opisuje procedurę		
--	--	--	--	--	--	--

				budżetową UE		
Europa wśród światowych mocarstw	<ul style="list-style-type: none"> • cechy Unii Europejskiej • fiasko <i>Konstytucji dla Europy</i> • społeczeństwo europejskie • koncepcja europeizacji horyzontalnej • Europa a świat w XX w. • Unia Europejska w epoce globalnych przemian 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę Europy we współczesnym świecie • określa znaczenie Stanów Zjednoczonych w polityce międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: federacja, konfederacja • omawia cechy UE jako federacji i konfederacji • opisuje relacje między UE a Stanami Zjednoczonymi • charakteryzuje stosunki UE z innymi potęgami współczesnego świata • podaje przykłady korzyści płynących z funkcjonowania europejskiego społeczeństwa obywatelskiego dla UE i jej obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co upodabnia UE do państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego • wyjaśnia, dlaczego nie udało się wprowadzić w życie <i>Konstytucji dla Europy</i> • wskazuje zjawiska, które mają wpływ na proces kształtowania się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • omawia przyczyny słabości idei europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • podaje przykłady współpracy i rywalizacji UE z innymi silnymi gospodarczo podmiotami na świecie • porównuje politykę zagraniczną USA i UE 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje postacie Jacques'a Derridy, Jürgena Habermasa • wyjaśnia, na czym polegają rządy wielopoziomowe UE i jaki mają wpływ na państwa członkowskie • charakteryzuje ideę sieciowej Europy • przedstawia założenia koncepcji europeizacji horyzontalnej • omawia cechy europejskiego społeczeństwa obywatelskiego według koncepcji europeizacji horyzontalnej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ koncepcji europeizacji horyzontalnej na kształtowanie się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • ocenia rolę Europy we współczesnym świecie • ocenia znaczenie USA w polityce międzynarodowej • poddaje ocenie stosunki między UE a USA

<p>Polska polityka zagraniczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcie polityki zagranicznej • polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna • racja stanu • cechy polityki zagranicznej • metody i środki realizacji polityki zagranicznej • dyplomacja • zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • cele i działania polityki zagranicznej III RP • budowanie nowych relacji ze Wschodem i Zachodem • najważniejsze struktury regionalne z udziałem Polski • starania o włączenie do struktur euroatlantyckich • europeizacja 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: polityka zagraniczna, racja stanu, ambasada • określa metody i środki realizacji polityki zagranicznej • omawia cele i działania polityki zagranicznej III RP 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Wyszehradzki, Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA), konsulat generalny, konsulat honorowy, misja, stałe przedstawicielstwo • zna daty powstania Trójkąta Wyszehradzkiego (1991 r.), powołania CEFTA (1992 r.) • charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • podaje nazwy najważniejszych struktur regionalnych, w których uczestniczy Polska • wymienia rodzaje polskich placówek dyplomatycznych • omawia proces włączania się Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, Rada Państw Morza Bałtyckiego, Inicjatywa Środkowoeuropejska, Instytut Polski, partnerstwo wschodnie • zna daty powołania Trójkąta Weimarskiego (1991 r.), Rady Państw Morza Bałtyckiego (1992 r.), Inicjatywy Środkowoeuropejskiej (1992 r.), podpisania traktatów o dobrym sąsiedztwie i przyjaźni z RFN i Czechosłowacją (1991 r.) oraz z Ukrainą i Federacją Rosyjską (1992 r.), nawiązania stosunków polsko-białoruskich (1992 r.), podpisania traktatu o przyjaznych stosunkach i 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice między realistami i neoliberalami w podejściu do kształtowania polityki zagranicznej • charakteryzuje proces budowania nowych powiązań regionalnych • omawia wpływ europeizacji polskiej polityki zagranicznej na współpracę regionalną • wyjaśnia znaczenie relacji dwustronnych w polskiej polityce zagranicznej • charakteryzuje ewolucję polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia relacje Polski z sąsiadami • ocenia geopolityczne położenie Polski oraz jego pozytywne i negatywne aspekty
------------------------------------	--	--	--	--	---	--

	<p>polityki zagranicznej</p> <ul style="list-style-type: none">• relacje Polski z sąsiadami• relacje dwustronne RP z Francją, USA i Chinami		<p>do NATO i UE</p> <ul style="list-style-type: none">• przedstawia polskie oczekiwania wobec UE• wyjaśnia, na czym polega europeizacja polskiej polityki zagranicznej• omawia relacje Polski z sąsiadami	<p>dobrosąsiedzkiej współpracy z Litwą (1994 r.), zawieszenia relacji z Białorusią (1999 r.)</p> <ul style="list-style-type: none">• przedstawia relacje między polityką zagraniczną i wewnętrzną• charakteryzuje cele polityki zagranicznej• omawia rolę dyplomacji w kształtowaniu polityki zagranicznej• opisuje proces budowania nowych relacji Polski z państwami Europy Zachodniej• omawia cele organizacji regionalnych, w których uczestniczy Polska• wyjaśnia rolę, jaką w polityce zagranicznej UE odgrywa partnerstwo wschodnie• opisuje relacje		
--	--	--	---	---	--	--

				Polski z Francją, USA i Chinami		
Polska w Unii Europejskiej	<ul style="list-style-type: none"> • droga Polski do UE • ratyfikacja traktatu akcesyjnego • następstwa akcesji • europejski rynek wewnętrzny • zasady przekraczania granic przez polskich obywateli • obywatelstwo unijne • Urząd Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • wnoszenie skarg do rzecznika • fundusze europejskie • środki dla małych i średnich przedsiębiorstw • wspieranie rolnictwa • wspomaganie organizacji pozarządowych • programy dla młodzieży • rozwój 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Europass</i> • zna datę wejścia Polski do UE (1 maja 2004 r.) • omawia skutki akcesji Polski do UE • wyjaśnia, jakie znaczenie ma <i>Europass</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: referendum akcesyjne, dopłaty bezpośrednie • zna daty podpisania traktatu akcesyjnego w Atenach (kwiecień 2003 r.), referendum akcesyjnego (czerwiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Krzysztofa Skubiszewskiego, Danuty Hübner, Aleksandra Kwaśniewskiego • charakteryzuje reguły funkcjonowania europejskiego rynku wewnętrznego • przedstawia zasady poruszania się obywateli polskich po obszarze UE • wymienia uprawnienia wynikające z 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: kryteria kopenhaskie • zna daty podpisania układu o stowarzyszeniu (1991 r.), opracowania kryteriów kopenhaskich (1993 r.), rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych (1997 r.), ratyfikacji traktatu akcesyjnego (lipiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Jana Kułakowskiego, Jana Truszczyńskiego • omawia okoliczności ratyfikacji traktatu akcesyjnego • charakteryzuje proces wstępowania Polski do Unii Europejskiej • wymienia fundusze europejskie, z 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty powołania Komitetu Integracji Europejskiej (1996 r.), przyjęcia <i>Narodowej strategii integracji</i> (1997 r.) • przedstawia etapy procesu negocjacyjnego w akcesji Polski do UE • wskazuje utrudnienia w wykorzystywaniu przez Polskę środków unijnych • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju administracji publicznej • omawia pozytywne i negatywne aspekty korzystania z funduszy unijnych przez polskich obywateli oraz instytucje unijne 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia z wielu perspektyw skutki integracji Polski z UE • ocenia korzyści płynące z członkostwa w UE dla przeciętnego obywatela

	<p>administracji publicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój badań naukowych • nauka za granicą • praca w UE • <i>Europass</i> 		<p>posiadania obywatelstwa europejskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę i zadania Urzędu Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • przedstawia procedurę wnoszenia skarg do rzecznika • omawia perspektywy nauki i pracy za granicą 	<p>których korzysta Polska</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ środków unijnych na rozwój gospodarczy i naukowy Polski • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju rolnictwa • omawia zakres wsparcia organizacji pozarządowych ze środków UE • charakteryzuje programy UE skierowane do młodzieży 		
PRAWA CZŁOWIEKA						
<p>Czym są prawa człowieka?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prawa człowieka • idea i geneza praw człowieka • generacje praw człowieka • uniwersalizm praw człowieka • stan praw człowieka na świecie • przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka • omawia cechy charakterystyczne praw obywatelskich • przedstawia funkcje praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty uchwalenia <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i> (1789 r.), <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.) • charakteryzuje oświeceniową genezę praw człowieka • omawia cechy trzech generacji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia ideę praw człowieka od starożytności do XVIII w. • wyjaśnia zmiany w podejściu do praw człowieka w XIX i na początku XX w. • wymienia prawa człowieka przypisane do kolejnych generacji • określa prawa zaliczane do 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego uniwersalizm praw człowieka jest kwestionowany • porównuje stopień przestrzegania praw człowieka w reżimach autorytarnych i totalitarnych oraz państwach demokratycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stan przestrzegania praw człowieka na świecie

			<p>praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega uniwersalizm praw człowieka • opisuje przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach 	<p>czwartej generacji praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje przykłady państw, w których łamane są prawa człowieka • omawia stan przestrzegania praw człowieka na świecie 		
Światowy i europejski system ochrony praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • międzynarodowy system ochrony praw człowieka • <i>Pakty praw człowieka</i> • ochrona praw człowieka – organy pomocnicze ONZ • Urząd Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka • Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze • system ochrony praw człowieka w Europie • Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu • postępowanie przed ETPC 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia elementy wchodzące w skład międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • określa, w jaki sposób jest zbudowany system ochrony praw człowieka w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.), <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> (1950 r.), <i>Paktów praw człowieka</i> (1966 r.), podpisania <i>Karty praw podstawowych Unii Europejskiej</i> (2000 r.), powstania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1995 r.) • wymienia najważniejsze akty 	<ul style="list-style-type: none"> • zna daty powstania Komisji Praw Człowieka ONZ (1946 r.), Rady Praw Człowieka ONZ (2006 r.), Międzynarodowego Trybunału Karnego (1998 r.), Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (1959 r.), utworzenia Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (1999 r.), podpisania <i>Europejskiej karty społecznej</i> (1961 r.) • charakteryzuje skład i działalność Komitetu Praw Człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> i <i>Paktów praw człowieka</i> w budowaniu międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • omawia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla budowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> w 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia skuteczność działania uniwersalnego i europejskiego systemu ochrony praw człowieka

	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • system ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej • <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> • OBWE a prawa człowieka • działania wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka 		<p>uchwalone przez ONZ wprowadzające standardy praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje skład, cele i działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka • omawia procedurę postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka • charakteryzuje system ochrony praw człowieka w UE • omawia funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka • wymienia przykłady organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia skład, zadania i działalność Rady Praw Człowieka • omawia działalność Urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka oraz Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • wymienia formalne warunki przyjęcia skargi indywidualnej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka • omawia wpływ OBWE na przestrzeganie praw człowieka • na wybranym przykładzie charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka 	<p>systemie ochrony praw człowieka UE</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje uniwersalny i europejski system ochrony praw człowieka 	
Ochrona praw	• wolności oraz	• wymienia wolności	• wyjaśnia znaczenie	• charakteryzuje	• omawia wybrane	• dokonuje oceny

<p>człowieka w Polsce</p>	<p>prawa człowieka i obywatela w <i>Konstytucji RP</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • warunki ograniczenia praw i wolności • środki ochrony praw człowieka w Polsce • skarga konstytucyjna • Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich • Urząd Rzecznika Praw Dziecka • prawa socjalne • prawa człowieka w Polsce – opinia międzynarodowa • przestrzeganie praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych 	<p>oraz prawa człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cele i zadania pomocy społecznej w Polsce 	<p>terminu: skarga konstytucyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa warunki ograniczenia praw i wolności obywateli RP zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • wskazuje środki ochrony praw człowieka w Polsce określone w <i>Konstytucji RP</i> • omawia procedurę składania skargi konstytucyjnej • omawia zadania Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka 	<p>działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia realizację praw socjalnych w Polsce • opisuje działania polskiego rządu wpływające na poprawę przestrzegania praw człowieka • omawia problem przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych 	<p>programy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce monitorujące stan praw człowieka w III RP</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia zjawiska, które negatywnie wpływają na stopień przestrzegania praw człowieka w Polsce • wyjaśnia, dlaczego rozbudowane prawa socjalne umożliwiają władzy państwowej większą ingerencję w życie obywateli 	<p>stopnia realizacji praw socjalnych w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia rolę państwa i organizacji pozarządowych w udzielaniu pomocy społecznej obywatelom • wydaje opinię na temat respektowania praw człowieka w Polsce • ocenia, w jakim stopniu w Polsce są przestrzegane prawa mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych
---------------------------	---	---	--	--	---	--